

Чисельне співвідношення видів землерийок у прибережних біотопах р. Любка у Національному парку Голосіївський

Олександр Цвелих

Інститут зоології НАН України (Київ)
e-mail: TSV@izan.kiev.ua; orcid: 0000-0001-8970-5477

TSVELYKH, A. Abundance ratio of shrew species in riparian habitats of the Liubka River in the Holosiivsky National Park. — In 2017, shrews were trapped in the Sviatoshynsky forest area of the Holosiivsky National Nature Park near Kyiv. The trappings were carried out with the help of trap cylinders set in five different habitats. Shrews were found only in two sites along the banks of the Lyubka River. *Sorex araneus* and *Neomys anomalus* co-occur in riparian habitats of the river, whereas *Neomys fodiens* is found singly. In riparian habitats, the abundance of *Sorex araneus* is almost twice as high as that of *Neomys anomalus*. *Neomys anomalus* is relatively more abundant in dense riparian sedge thickets than in riparian deciduous forests.

Вступ

Землерийки представлені на Київщині декількома видами трьох родів, серед яких і рясоніжка мала (*Neomys anomalus*) — один із найрідкісніших і найменш вивчених видів ссавців фауни України (Акімов 2009). Будь-які відомості про нього є значною цінністю. Про знахідки *Neomys anomalus* у прибережних біотопах річки Любка на околицях Києва вже повідомлялося (Цвелих 2018), однак у тих самих біотопах мешкають також інші види землерийок, які й стали об'єктом цього дослідження.

Мета роботи — оцінити відносну чисельність *Neomys anomalus* у порівнянні з іншими видами землерийок, що населяють ті самі біотопи.

Методика та матеріал

Дослідження проведено у липні 2017 р. в районі р. Любка у Святошинському лісовому масиві, що на північно-західній околиці Києва, в рамках інвентаризаційних робіт з вивчення теріофауни Національного природного парку «Голосіївський» (Цвелих 2020). Для вилову землерийок використовували пластикові циліндри (2-літрові ПЕТ-пляшки), вкопані у місцях очікуваного перебування тварин (використовувався ручний бур).

Пастки було встановлено у п'яти місцезнаходженнях: 1) у мішаному сосново-дубовому лісі на плакорі (координати 50.497991° п.ш., 30.288975° с.д.; координати визначено засобами програми Google Earth); 2) на невеликому

сухому лузі на терасі лівого берега річки Любка (50.498253° п.ш., 30.299126° с.д.); 3) уздовж дренажної канави на невеликому сфагновому болоті у верхів'ї Романівського болота (50.502450° п.ш., 30.280868° с.д.); 4) у заростях осоки на лівому березі р. Любка (50.501537° п.ш., 30.271827° с.д.) і 5) в листяному лісі на лівому березі р. Любка, дещо вище за місце її витоку з Романівського болота (50.498140° п.ш., 30.300592° с.д.).

У кожному такому місці було встановлено 4–6 циліндрів. У прибережних біотопах лінію ловчих циліндрів встановлювали перпендикулярно до берегової лінії. Перший циліндр встановлювали не далі 1 м від урізу води, решта — на відстані 1 м один від одного. Простір між циліндрами звільнявся від рослинності до землі. Передбачалося, що такі голі, вільні від рослинності ділянки будуть служити як напрямні для тварин, що вибігли на них. У деяких випадках як напрямні використовувалися стовбури дерев, що лежали на землі, але і в цьому випадку простір між циліндрами звільняли від рослинності. У лісі циліндри розміщували на дні напрямних канавок глибиною 20 см.

Землерийки траплялися в пастки лише після дощів; у суху погоду циліндри залишалися порожніми. Якщо після чергового дощу землерийки у пастки вже не траплялися, вважалося, що звірята на даній ділянці практично виловлені та систему пасток демонтували.

Видову належність рясоніжок (*Neomys*) визначали за довжиною задньої ступні та за ступенем розвитку кіля на хвості, видову належність мідичь (*Sorex*) — за довжиною задньої ступні (Загороднюк 2002).

Результати та обговорення

Землерийок зловлено лише на двох ділянках, де лінія пасток була встановлена безпосередньо біля річкового берега. Усіх звірят зловлено у циліндри, встановлені найближче до води; у дальні циліндри не спіймалося жодної землерийки. Усього зловлено 15 екз. землерийок трьох видів, з них дев'ять — мідичь звичайних (*Sorex araneus*), п'ять — рясоніжок малих (*Neomys anomalus*) та одна кутора велика (*Neomys fodiens*).

Число мідичь, спійманих у густих чагарниках осоки на березі, було порівняно з числом рясоніжок — 2 проти 3 (табл. 1).

В іншому біотопі — прибережному листяному лісі (тут трав'янистий покрив рідкий, а земля вкрита шаром листяного опаду) — кількість спійманих мідичь явно перевищувала кількість рясоніжок.

Таблиця 1. Число особин землерийок, зловлених у прибережних біотопах р. Любка

Біотоп	<i>S. araneus</i>	<i>N. anomalus</i>	<i>N. fodiens</i>	Всього
Зарості осоки на березі	2	2	1	5
Прибережний листяний ліс	7	3	—	10
Всього	9	5	1	15

Очевидно, перший біотоп більш привабливий для проживання рясоніжок, ніж для мидиць. За об'єднаними даними, співвідношення *Sorex araneus* до *Neomys anomalus* (єдина знахідка *Neomys fodiens* з розрахунків виключена) у прибережних біотопах становило 1,8 до 1.

У колекції ННПМ є частина зібраних автором зразків, усі *Neomys anomalus*¹: • № 16773 ♀ ad (шк.+чер.); Київ, р. Любка, Святошинсько-Біличанське лісництво, 10.07.2017; • № 2123 ♂ ad (чер.); loc. ibid.; 10.07.2017; • № 2124 ♂ ad (чер.); loc. ibid.; 07.07.2017; • № 2125 ♂ sad (чер.); loc. ibid.; 10.07.2017; • № 2126 ♂ ad (чер.); loc. ibid.; 10.07.2017.

Висновки

У прибережних біотопах р. Любка спільно мешкають *Sorex araneus* і *Neomys anomalus*, одинично зустрічається *Neomys fodiens*.

Частота траплення *Sorex araneus* у прибережних біотопах р. Любка майже удвічі більша за частоту траплення *Neomys anomalus*.

Вид *Neomys anomalus* відносно чисельніший у густих прибережних осокових заростях, ніж у прибережному листяному лісі.

Література

- Акімов, І. А. (ред.). 2009. *Червона книга України. Тваринний світ*. Глобалконсалтинг, Київ, 1–623.
- Загороднюк, І. В. 2002. *Польовий визначник дрібних ссавців України*. Національний науково-природничий музей НАН України, Київ, 1–60. (Серія: Праці Теріологічної Школи; Вип. 5).
- Цвелих, О. М. 2018. Нові знахідки кутори малої *Neomys anomalus* Cabrera в околицях Києва. *Матеріали до 4-го видання Червоної книги України. Тваринний світ*. Київ, 347. (Серія: Conservation Biology in Ukraine; Вип. 7, част. 2).
- Цвелих, О. 2020. Дослідження теріофауни Святошинсько-Біличанського лісового масиву в межах Національного природного парку «Голосіївський». *Novitates Theriologicae*, **11**: 77–82. [CrossRef](#)

Резюме

ЦВЕЛИХ, О. Чисельне співвідношення видів землерийок у прибережних біотопах р. Любка у Національному парку Голосіївський. — У 2017 році проведено відлови землерийок у Святошинському лісовому масиві у Національному природному парку «Голосіївський» поблизу Києва. Відлови проводилися за допомогою ловчих циліндрів. Пастки були встановлені у п'яти різних біотопах. Землерийки знайдені лише на двох ділянках по берегах річки Любка. У прибережних біотопах річки спільно мешкають *Sorex araneus* і *Neomys anomalus*, одинично зустрічається *Neomys fodiens*. У прибережних біотопах чисельність *Sorex araneus* майже удвічі перевищує чисельність *Neomys anomalus*. *Neomys anomalus* відносно більш численний у густих прибережних осокових заростях, ніж у прибережному листяному лісі.

¹ Відомості представлено куратором теріологічних колекцій ННПМ Є. Улюрою. — *Прим. ред.*